

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA

a měnová politika

Mojmír Sabolovič

- Předmětem finančního práva je postavení a chování subjektů ve vztazích v rámci procesu alokace a distribuce peněžních prostředků ve veřejných peněžních fondech jakož i regulace společenských vztahů za účelem stabilizace veřejných financí
 - Právo finančního trhu
 - Bankovní právo

Geneze vzniku CB

Příčiny vzniku CB:

- Špatné hospodaření vlád či panovníka, možnost kdykoliv doplnit státní pokladnu - úvěrování schodku státní pokladny
- Nedostatek mincovního kovu, snaha soustředit veškeré pohyby peněz do jedné instituce
- Integroční procesy
- Centralizace emise peněz – snaha unifikovat měnový systém
- Zvýšení bezpečnosti měnového systému

Definiční znaky CB

- Emisní monopol na hotovostní peníze
- Provádějí měnovou politiku
- Regulují bankovní systém

Vznik CB na našem území

- Vídeňská městská banka, 1706
 - Především správa státních financí
- Privilegovaná Rakouská národní banka
 - Vznik 1816, 1817 získala emisní monopol
 - Ve skutečnosti ale vydávalo také státovky Min. financí
- Rakousko – uherská banka
 - 1867 pod monopolem vlády, platnost na celém území
 - Vznik „Koruny“

- Drtivá většina byly hotovostní peníze kryté do roku 1892 stříbrem a dále zlatem
- Bilance byla tajná, banka často úvěrovala
 - Státní bankrot 1873

Vznik ČSR

- Zákonem č. 84 z 25.2.1918 proběhla od 3 do 12.3.1919 měnová odluka
- Zavedena československá koruna (jiné návrhy např. Sokol, Československý frank, haléře – stotiny)
- 1 koruna československá = 1 koruna rakousko-uherská
 - První mince 20 hal od 1922, bankovka 20 Kč od 1927
 - Bankovky byly staženy a okolkovány a ve výši 50% vráceny do oběhu, zbytek zadržen a pokryt emisí vládních dluhopisů s úrokem 1 %, kterými bylo možno platit dávku z majetku
- Bankovní úřad ministerstva financí 1919-1926
 - Založen k 1.4.1919 zákonem 187/19 Sb., byl přijat až 10.4
 - Správa domácího peněžního oběhu
 - Zabezpečování devizové činnosti státu
 - Správa státního dluhu

- Cílem Rašína bylo odčerpat inflační peníze (měnová restrikce – snižování cenové hladiny) puštěné do oběhu během války, očekával výnos 20-25 mld. Kč
- Od 1923 deflační politika zvyšování kurzu koruny v zahraničí tak, aby vysoký měnový kurz působil přes tlak na vývozní ceny deflačně na domácí cenovou hladinu. Pro podporu kurzu koruny byly přijaty i zahraniční devizové úvěry.
- Snižovala se domácí cenová hladina, ale také export výroba a zaměstnanost – deficitní státní rozpočet a krize likvidit
- Následkem byla řada sanačních opatření cílem zakládané centrální banky bylo v krátké době stabilizovat kurz

Národní banka československá

- Založena novelou bankovního zákona (z 23.4.1925, 102/25 Sb.) k 1.4.1926
- Akciová banka, akciová jistina 405,000.000. Kč - byla rozdělena na 120.000 akcií
- Nejvyšším orgánem Národní banky Československé byla devítičlenná bankovní rada, složená z guvernéra, viceguvernéra a sedmi členů
 - Emisní monopol
 - Měnová politika
 - Mohla úvěrovat i podniky!!!, ale ne stát

- Základním cílem Rašínovy měnové politiky a jeho nástupců bylo spojení koruny se zlatem a zařazení Československa mezi země se zlatým standardem
- Zlatá rezerva se vytvářela třemi cestami
 - Dary - 94 520 zlatých mincí a medailí či 65 kg ryzího zlata ve zlomcích
 - Vypsání vnitřní valutové půjčky zákonem z 25. února 1919, kterým byla vláda zmocněna vypsát čtyřprocentní půjčku ve zlatě a ve valutách. Setkala se s nečekaným úspěchem (3260 kg ryzího zlata, 270025 kg stříbra atd.). Byla splacena do roku 1926, přičemž věřitelé běžně požadovali splácení v korunách.
 - Vyhlášení nabídkové povinnosti valut a deviz a zákaz vývozu zlatých mincí a nezpracovaného zlata a stříbra.

- 1929 bylo dosaženo zlaté parity dle stanoveného obsahu
1 Kč = 44,58 mg zlata
- Šlo o standard tzv. zlaté devizy, koruna nebyla volně za zlato směnitelná
- Bankovky měli povinné zlaté krytí 25 %
- Devalvace v letech 1934 a 1936 se změkčovala tato hranice vždy o 1/6 obsahu
- Nástroje CB:
 - Diskontní nástroje
 - Operace na volném trhu
- Československá měna byla jednou z nejstabilnějších v Evropě

Období protektorátu 1939-1945

- 27.9.1938 přejmenována na Národní banku Česko-Slovenskou
- 31.3.1939 Národní banka pro Čechy a Moravu
 - Správu vykonával říšský zmocněnec
 - Slovensko – Slovenská národná banka
- Nadměrné emise, fixní kurz a stop ceny k roku 1939
- Chaos v peněžním oběhu
- Na konci války platilo na území Československa 6 měn

- Tlak na vydání staženého čs. oběživa v odstoupených pohraničních územích byl Československem nahrazen ve zlatě a devizách. Německé ultimátum vyústilo v dohodu ze 4.3. 1939, podle které bylo na Říšskou banku převedeno 14 tun zlata.
- Od 1. října 1940 by koruna právně - nominálním zlomkem říšské marky
- Koruna podhodnocena o 30 %
- Interimkonto (platby občanů) u Říšské banky .15 mld. na konci války
- Girokonto (platby firem) 58 mld.
- Odvezeno 45,5 t zlata
- Matrikulační příspěvěk na válečné výdaje 53,6 mld K
- Inflace – růst spotřebitelských cen o 62 % a velkoobchodních o 59 %

Československá republika 1945 - 1960

- 1.6.1945 obnovena činnost Národní banky československé
- 1.11.1945 peněžní reforma a zavedena opět československá měna
 - dekret prezidenta republiky z 19.10 1945, připravována londýnskou vládou od roku 1941
 - Do 500 Kč vyměněny fyz. osobám 1:1, zbytek připsán na vázané účty v bankách – zamezení inflačních tlaků

- Soukromé bankéřské domy, akciové obchodní banky
- Poštovní a komunální spořitelny
- Úvěrová družstva a specializované bankovní instituce
- 10 v Čechách a 6 na Slovensku,
- po roce 1948 pouze Živnostenská banka a Tatrabanka
- Založena státní spořitelna a Investiční banka
- Vytvoření jednostupňového bankovního systému
- 1.4.1950 Státní banka československá, dle sovětského vzoru

Peněžní reforma k 1.6.1953

- Hotovostní peníze fyz. os. Do výše 300 Kč v poměru 5:1, zbytek 50:1
- Vázané vklady z reformy v roce 1945, pojistky a cenné papíry byla anulovány
- Nové vklady do 16.5.1953 vyplaceny v poměrech 5:1 do 5 000 Kčs až 30:1 do 50 000Kčs
- Vklady po 16.5.1953 v poměru 50:1
- Mzdy a důchody se začaly vyplácet v poměru 5:1
- Pokles cen, fixace dolaru, vyhazov z MMF

- Po roce 1958 převzala SBČS i financování investiční výstavby

- 1960 dle ústavy se stala republika socialistickou
- 1964 založena ČOB, akciová společnost, 100 % akcií vlastnil stát, pravomoci na úseku zahraničních operací
- 1969 federální uspořádání státu, rozdělení spořitelny na Českou státní spořitelnu a Slovenskou státní spořitelnu

Fungování momobanky

- Měnová politika byla zcela v souladu s centrálním plánováním ekonomiky
 - Pokladní a úvěrový plán
 - Devizový plán
 - Měnový plán

Aktivizace a diferenciacie

- Koncem 80. let začaly hrát roli měnové aspekty
- Požadavek efektivního využívání úvěru
- Načasování bankovní reformy
- 1.1.1990 došlo k oddělení emisní a úvěrově obchodní činnosti CB (na základě zákona 130/1989 z 15.11.1989)
 - Komerční banka Praha
 - Všeobecná úverová banka Bratislava

Návrat k dvoustupňovému bankovnímu systému

Organizace bankovního systému

- banky shromažďují dočasně volné peněžní zdroje a redistribuují je (tzn. jsou prostředníky mezi nabídkou a poptávkou po penězích)

jednostupňový systém(většinu všech operací provádí jediná banka) –

- charakteristický pro netržní ekonomiky (centrálně plánované, např.
- charakteristické pro čs. ekonomiku 1950-1989)

dvoustupňový systém (funkčně odděleno centrální a obchodní bankovníctví)

- charakteristický pro tržní ekonomiky

Zdroj: Řežábek, P. ČNB: Úloha centrální banky v měnové politice a bankovním systému. [citováno 1. 11 2008] . Dostupný z: www.cnb.cz

Institucionální rámec ČNB

- Ústřední banka ČR
- Dohled nad finančním a kapitálovým trhem
- Postavení veřejnoprávního subjektu se sídlem v Praze
- Kompetence správního úřadu v rozsahu stanoveném zákonem
- Hospodaření se svěřeným majetkem
- Součást evropského systému ústředních bank
- Správce účtů státu
- Bankou bank

- Správce devizové rezervy v devizových prostředcích a ve zlatě
- Provozovatel systému pro mezibankovní platební styk
- Subjekt plnící funkci registru bank
- Koordinátor bankovního informačního systému
- Subjekt na nějž jsou ze zákona delegovány kompetence správního úřadu, obdobně jako ústřední správní úřady je oprávněna vydávat sekundární normativní akty a metodické pokyny heteronomní povahy

Úloha měnové politiky

ÚLOHA MĚNOVÉ POLITIKY

hlavním cílem je **zabezpečovat cenovou stabilitu**

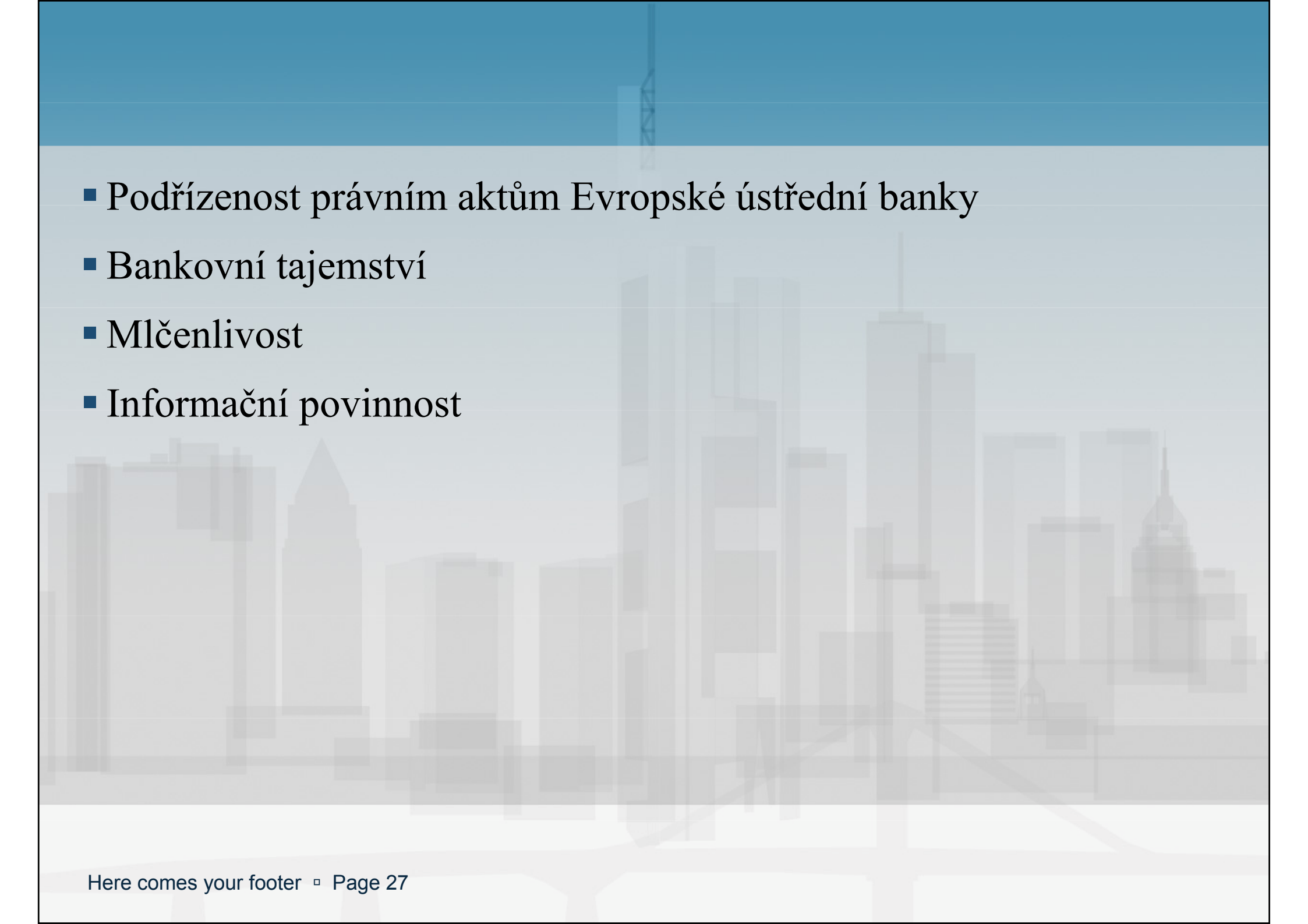
Normotvorba ČNB

- ČNB vydává právní předpisy, dělené dle oblasti působnosti:
 - k měnové a bankovní statistice
 - k finančním trhům
 - vztahující se k bankovnímu styku
 - systematizující krátkodobé dluhopisy
 - emise peněz
 - vztahující se k zavedení EURA
 - vztahující se ke statistice platební bilance
 - Dohoda ČNB a MFČR o legislativní spolupráci

Zásady činnosti ČNB

Činnost ČNB se řídí zvláštními principy na základě mezinárodních závazků v rámci evropských integračních struktur. Zásady:

- Priority hlavního cíle
- Tržní ekonomiky
- Podpora obecných hospodářských politik v ES
- Absolutní nezávislost
- Relativní nezávislost na vládě
- Spolupráce s vládou
- Mezinárodní spolupráce

-
- A faded, grayscale image of a city skyline with various skyscrapers and buildings, serving as a background for the slide.
- Podřízenost právním aktům Evropské ústřední banky
 - Bankovní tajemství
 - Mlčenlivost
 - Informační povinnost

Role ČNB v bankovním systému

- Měnová politika (měnověpolitické nástroje, transmisní mechanismus)
- Platební styk
- Emisní role (oběživo, pobočky, logistika)
- Nové ochranné prvky

Diskontní sazba

- Je úrok z diskontního úvěru. Banky mají možnost uložit přes noc u ČNB bez zajištění svoji přebytečnou likviditu, když o to požádají 15 minut před uzávěrkou účetního dne v Zúčtovacím centru ČNB. Minimální objem je 300 mil. Kč a dále celé násobky 100 mil. Kč. Takto uložená depozita jsou úročena diskontní sazbou, která proto obvykle představuje dolní mez pro pohyb krátkodobých úrokových sazeb na peněžním trhu. Touto sazbou tedy ČNB ovlivňuje zprostředkovaně měnovou bázi.

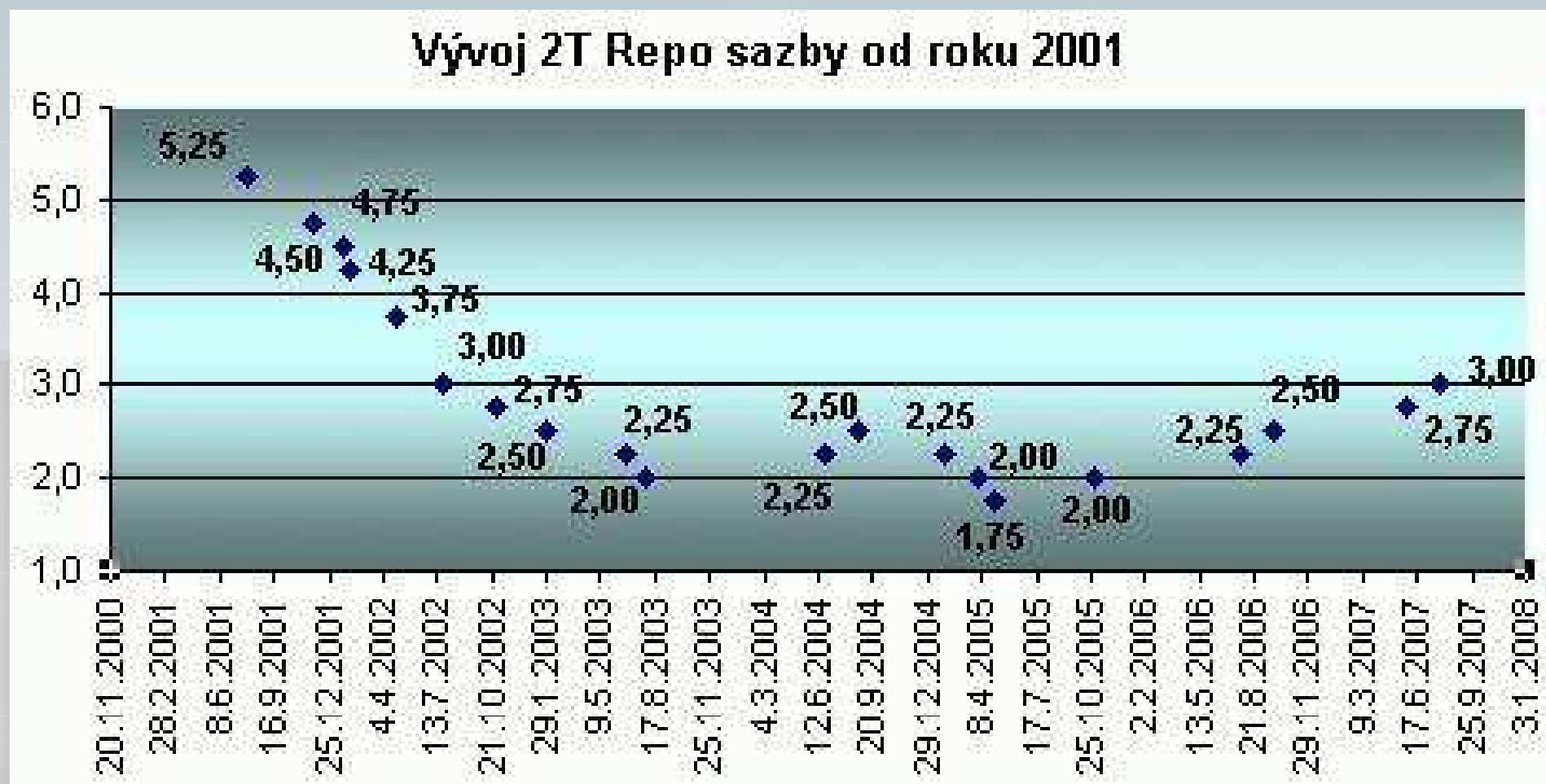
Zdroj: ČNB

2 týdenní Repo sazba

- Repo operace jsou hlavním měnovým nástrojem ČNB, kterým ovlivňují množství peněz v ekonomice (měnové báze). Banka stahuje měnu z oběhu prodejem svým cenných papírů (nebo pokladničních poukázek) a naopak ji do oběhu uvolňuje nákupem stejných cenných papírů. Obě strany se při této operaci zavazují, že po uplynutí doby splatnosti, ČNB vrátí věřitelské bance zapůjčenou jistinu, která je zvýšená o dohodnutý úrok a věřitelská banka zase vrátí ČNB její cenné papíry. Základní doba těchto operací je 14 dní. Vyhlášená repo sazba slouží jako maximální limitní sazba, za kterou mohou být banky při repo operacích uspokojovány.

Zdroj: ČNB

Vývoj 2T Repo sazby

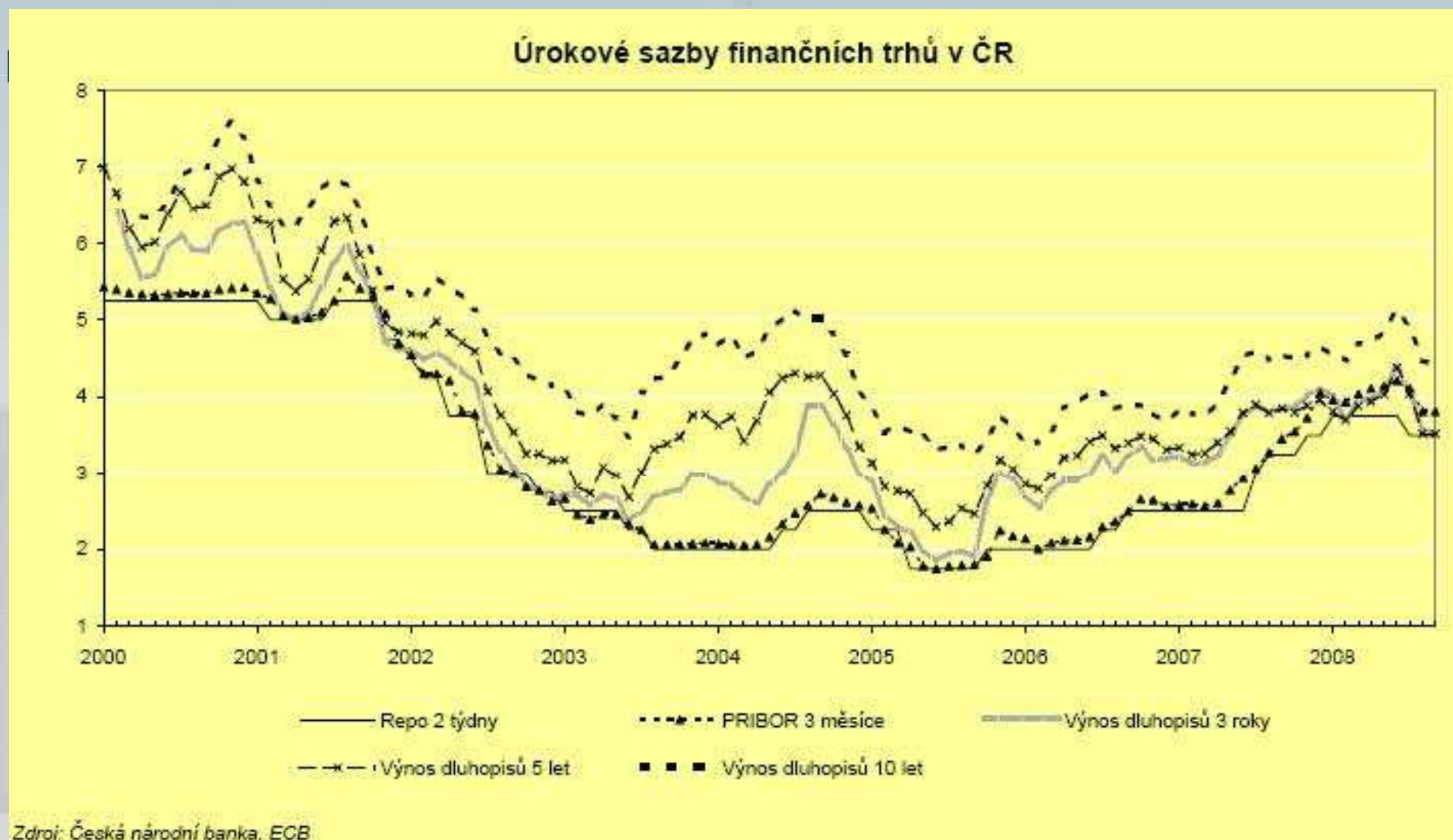

Zdroj: Finance.cz

- Je úrok z lombardního úvěru. Tento typ úvěru je poskytován centrální bankou komerčním bankám proti zajištění zástavou cenných papírů. Banky si můžou přes noc od ČNB vypůjčit formou repo operace likviditu. Musí však o to požádat nejpozději 25 minut před uzávěrkou účetního dne v Zúčtovacím centru ČNB. Minimální objem není stanoven. Finanční prostředky v rámci tohoto úvěru jsou úročeny lombardní sazbou. Lombardní sazba představuje horní mez pro pohyb krátkodobých úrokových sazeb na peněžním trhu.

Zdroj: ČNB

Úrokové sazby finančních trhů v ČR

Řežábek, P. ČNB: Úloha centrální banky v měnové politice a bankovním systému. [citováno 1. 11 2008] . Dostupný z: www.cnb.cz

A faded, grayscale image of a city skyline with various skyscrapers and buildings, serving as a background for the slide.

Děkuji za pozornost!